RAQAMLI IQTISODIYOTDA AXBOROT TIZIMLARI VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING ÖRNI

Muxtorjonova Nuriniso Dilshod qizi
Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toşkent axborot texnologiyalari universiteti Axborot tizimlari va texnologiyalari yönalişi talabasi
Telefon: 94 299 20 09
Ilmiy rahbar: Karaxodjayeva Maxpuza Xamidullayevna
https://doi.org/10.5281/zenodo.24279513

Annotatsiya: Uşbu maqolada raqamli iqtisodiyotda axborot tizimlari va zamonaviy texnologiyalarning ahamiyati, ularning jamiyat hayotidagi örni hamda turli sohalarda qöllanilişi yoritilgan. Şuningdek, axborot tizimlarining boşqaruv jarayonlarini takomillaştiriş, ma'lumotlarni qayta işlaş, saqlaş va uzatişdagi imkoniyatlari tahlil qilingan. Zamonaviy texnologiyalarning rivojlanişi natijasida yuzaga kelayotgan imkoniyatlar va mavjud muammolar ham körib çiqilgan.

Kalit sözlar: axborot tizimlari, raqamli iqtisodiyot, axborot texnologiyalari, sun'iy intellekt, ma'lumotlar bazasi, avtomatlaştiriş, raqamlaştiriş, kiberxavfsizlik.

KIRIŞ

Bugungi globallaşuv va raqamli rivojlaniş davrida axborot texnologiyalari inson hayotining barça jabhalariga keng kirib bormoqda. Ayniqsa, axborot tizimlari iqtisodiyot, ta'lim, tibbiyot, işlab çiqariş va davlat boşqaruvi kabi sohalarning samarali faoliyat yuritişida muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Axborot tizimlari ma'lumotlarni yiğiş, saqlaş, qayta işlaş va foydalanuvçilarga yetkazib berişga xizmat qiluvçi vositalar majmuasidir. Ular yordamida katta hajmdagi ma'lumotlarni qisqa vaqt içida tahlil qiliş, kerakli axborotni izlaş va boşqaruv qarorlarini qabul qiliş imkoniyati yaratiladi.

Mavzuning dolzarbligi şundaki, zamonaviy jamiyatda axborot almaşinuvi tezligi va ma'lumotlarning aniqligi taşkilotlar hamda korxonalar faoliyati samaradorligini belgilovçi muhim omillardan biriga aylanmoqda.

MAQOLANING MAQSADI VA VAZIFALARI

Maqolaning asosiy maqsadi raqamli iqtisodiyot şaroitida axborot tizimlari va zamonaviy texnologiyalarning ahamiyatini örganiş, ularning turli sohalardagi qöllaniliş imkoniyatlarini tahlil qilişdan iborat.

Uşbu maqsadga erişiş uçun quyidagi vazifalar belgilandi:

- Axborot tizimlari tuşunçasi va ularning asosiy vazifalarini yoritiş.
- Zamonaviy axborot texnologiyalarining rivojlaniş xususiyatlarini örganiş.
- Axborot tizimlarining iqtisodiyot va ta'lim sohalaridagi örnini tahlil qiliş.
- Axborot xavfsizligi bilan boğliq muammolarni körib çiqiş.
- Axborot tizimlaridan samarali foydalaniş böyiça takliflar işlab çiqiş.

ASOSIY QISM

1. Axborot tizimlari va ularning asosiy vazifalari

Axborot tizimi — ma'lumotlarni yiğiş, saqlaş, qayta işlaş, uzatiş va ulardan foydalanişni ta'minlovçi özaro boğliq vositalar, dasturlar, texnik qurilmalar hamda insonlar majmuasidir.

Axborot tizimlari bir neçta asosiy vazifalarni bajaradi. Jumladan, ma'lumotlarni tartibli saqlaş, ularni tezkor qayta işlaş, kerakli axborotni izlab topiş va foydalanuvçilarga taqdim etiş şular jumlasidandir.

Masalan, universitetlarda talabalar haqidagi ma'lumotlarni elektron bazalarda saqlaş, ularning davomati va özlaştiriş körsatkiçlarini nazorat qiliş axborot tizimlarining amaliy qöllanilişiga misol böla oladi.

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.

2. Zamonaviy texnologiyalarning rivojlanişi

Bugungi kunda sun'iy intellekt, bulutli texnologiyalar, katta ma'lumotlar (Big Data) va internet texnologiyalari axborot tizimlarining rivojlanişiga katta ta'sir körsatmoqda.

Sun'iy intellekt ma'lumotlarni tahlil qiliş, muayyan jarayonlarni avtomatlaştiriş va foydalanuvçilarga tavsiyalar berişda qöllaniladi.

Bulutli texnologiyalar esa ma'lumotlarni internet orqali masofaviy serverlarda saqlaş va ulardan turli qurilmalar yordamida foydalaniş imkonini beradi.

Big Data texnologiyasi katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta işlaş va ular asosida muhim xulosalar çiqarişga xizmat qiladi.

Uşbu texnologiyalar taşkilotlar faoliyatini takomillaştiriş, vaqtni tejaş va inson mehnatini yengillaştirişga yordam beradi.

3. Axborot tizimlarining turli sohalardagi qöllanilişi

Axborot tizimlari bugungi kunda deyarli barça sohalarda qöllanilmoqda.

Ta'lim sohasida elektron ta'lim platformalari, masofaviy öqitiş tizimlari va elektron kutubxonalar öquv jarayonini taşkil etişda muhim örin tutadi.

Tibbiyot sohasida elektron tibbiy kartalar, bemorlar ma'lumotlar bazasi va diagnostika tizimlari tibbiy xizmat sifatini oşirişga xizmat qiladi.

Iqtisodiyotda esa bank axborot tizimlari, elektron tölovlar va avtomatlaştirilgan boşqaruv dasturlari moliyaviy operatsiyalarni tezkor amalga oşiriş imkonini beradi.

Davlat boşqaruvida elektron hukumat tizimlari fuqarolarga davlat xizmatlaridan masofadan foydalaniş imkoniyatini yaratadi.

Demak, axborot tizimlari turli sohalardagi jarayonlarni tezlaştiriş va samaradorlikni oşirişda muhim vosita hisoblanadi.

4. Axborot xavfsizligi va mavjud muammolar

Axborot texnologiyalarining rivojlanişi bilan bir qatorda axborot xavfsizligini ta'minlaş masalasi ham dolzarb bölib bormoqda. Çunki şaxsiy ma'lumotlarning himoyasi, ma'lumotlar bazalarining xavfsizligi va kiberhujumlarning oldini oliş har qanday axborot tizimi uçun muhim talab hisoblanadi.

Bunday muammolarni kamaytiriş uçun kuçli parollardan foydalaniş, ma'lumotlarni zaxiralaş, antivirus dasturlarini qöllaş va foydalanuvçilarning raqamli savodxonligini oşiriş zarur.

Şuningdek, axborot tizimlarini muntazam yangilab boriş va xavfsizlik qoidalariga rioya qiliş ham muhim ahamiyatga ega.

NATIJALAR VA TAHLIL

Örganişlar şuni körsatadiki, axborot tizimlaridan foydalaniş ma'lumotlarni qayta işlaş jarayonini soddalaştiradi, inson omili bilan boğliq ayrim xatolarni kamaytiradi va boşqaruv samaradorligini oşirişga yordam beradi.

Masalan, an'anaviy usulda yuritiladigan hujjatlarni elektron şaklga ötkaziş ularni izlaş, saqlaş va almaşiş jarayonlarini ança qulaylaştiradi.

Şu bilan birga, axborot tizimlaridan foydalanişda texnik infratuzilma, malakali mutaxassislar va axborot xavfsizligi bilan boğliq masalalarga alohida e'tibor qaratiş lozim.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, axborot tizimlari va zamonaviy texnologiyalar raqamli iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular jamiyatning turli sohalarida ma'lumotlar bilan işlaş jarayonini takomillaştiriş, vaqt va resurslarni tejaş hamda samaradorlikni oşiriş imkonini beradi.

Kelajakda axborot tizimlarini yanada rivojlantiriş, sun'iy intellekt imkoniyatlaridan samarali foydalaniş, axborot xavfsizligini kuçaytiriş va malakali IT mutaxassislarini tayyorlaş muhim vazifalardan biri bölib qoladi.

Şunday ekan, Axborot tizimlari va texnologiyalari yönalişida tahsil olayotgan yoşlar zamonaviy bilim va könikmalarni egallaşi, yangi texnologiyalarni örganişi hamda ularni amaliyotga tatbiq etişga intilişi zarur.

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Özbekiston Respublikasining 2003-yil 11-dekabrdagi «Axborotlaştiriş töğrisida»gi Qonuni.
2. Özbekiston Respublikasining 2015-yil 9-dekabrdagi «Elektron hukumat töğrisida»gi Qonuni.
3. Laudon K. C., Laudon J. P. Management Information Systems: Managing the Digital Firm. Pearson.
4. Axborot tizimlari va texnologiyalariga oid öquv qöllanmalar va ilmiy-uslubiy materiallar.

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.